

ELEMENTI PROFESIONALNE KOMPETENTNOSTI SOCIJALNIH PEDAGOGA

Antonija Žižak

Odsjek za poremećaje u ponašanju,
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilišta u Zagrebu

Sažetak:

Na uzorku od 34 socijalna pedagoga koji rade s djecom i mladima ispitan je trodimenzionalni model profesionalne kompetentnosti socijalnih pedagoga, s ciljem utvrđivanja najvažnijih elemenata, te kompetentnosti i razlika u procjeni poželjne i stvarno postojeće kompetentnosti. Pri tome se pošlo od pretpostavke da postoji statistički značajna razlika u procjeni generalno poželjne i stvarne, osobne profesionalne kompetentnosti. Primijenjen je Upitnik o znanjima, vještinama i osobinama socijalnih pedagoga kojim se pokušalo operacionalizirati teorijsku postavku da profesionalna kompetentnost socijalnih pedagoga uključuje tri generalna elementa - teorijska znanja, stručne vještine, te osobne potencijale, osobine i talente. Za dobivene rezultate izračunate su aritmetičke sredine poželjne i stvarne kompetentnosti, te je t-testom testirana hipoteza o postojanju statistički značajnih razlika između ovih dviju procjena. Temeljem dobivenih rezultata konstatiralo se da postoji statistički značajna razlika između generalno poželjne i stvarne osobne profesionalne kompetentnosti na području teorijskih znanja i profesionalnih vještina, a djelomično i na području osobnih karakteristika i talenata. Specifični rezultati dobiveni na pojedinim dimenzijama prodiskutirani su, u smislu da sva ona teorijska znanja, profesionalne vještine i karakteristike osobnosti koje su prosječno najviše procijenjene kao generalno poželjne mogu biti ugrađene u studijski program u smislu njegova poboljšanja, dok sva ona znanja, vještine i karakteristike osobnosti koje su prosječno najviše procijenjene kao stvarno postojeće opisuju jake strane sadašnjeg identiteta, odnosno kompetentnosti ispitanih socijalnih pedagoga. Zbog relativno malog uzorka rezultate je nemoguće generalizirati, ali ih je moguće iskoristiti za daljnja istraživanja na tom području.

Ključne riječi: socijalni pedagog, elementi profesionalne kompetentnosti

1. UVOD

Tijekom tridesetpetogodišnjeg visokoškolskog obrazovanja socijalnih pedagoga u Republici Hrvatskoj i praćenja njihova kasnijega praktičnog djelovanja stečena su bogata znanja i iskustva, ali i osvještene brojne dileme glede profesionalnog identiteta.

Općenito govoreći moglo bi se reći da su važne dileme obrazovanja bile povezane, s jedne strane, s određenjem granica stalnog proširivanja struke, a s druge, s pronalaženjem smislenih i učinkovitih strategija integriranja različitih znanja i pristupa potrebnih ovoj profesiji definiranoj kao interdisciplinarna. Na te se dileme pokušavalo odgovoriti, i još uvijek se odgovara, promjenama i relativno čes-

tim usklađivanjem programa studija s promijenjenim potrebama populacije u fokusu, ali i zajednice, diskusijama o znanstvenom i stručnom području socijalne pedagogije, unutar kojih je naročito značajno stalno nastojanje određenja prema donekle srodnim strukama kao što su pedagogija i socijalni rad. Dileme oko toga što i koliko su u identitetu ove struke važna znanja, a koliko osobnost, prolazile su kroz različite faze i pristupe, što je imalo odraza ne samo na to kako su se strukturirali kvalifikacijski ispiti za buduće studente, nego i na to kako je bio strukturiran i realiziran studijski program.

No, bitno je naglasiti da se kod nas stvarni profesionalni identitet socijalnih pedagoga u podjednako značajnoj mjeri ostvarivao i dokazivao u

praksi. Uz to vrlo je bitno naglasiti i to da se prostor stručnog djelovanja socijalnih pedagoga neprestalno širio u proteklih tridesetak godina. Tradicionalna vezanost socijalnih pedagoga gotovo isključivo uz prostor izvanobiteljskoga institucionalnog smještaja i tretmana, prekinuta je pred više od dvadesetak godina ulaskom socijalnih pedagoga u timove i stručne službe centara za socijalni rad, sudova, državnih odvjetništava, da bi potom uslijedilo promoviranje rada na području prevencije poremećaja u ponašanju i to kroz ulazak socijalnih pedagoga u stručno-razvojne službe osnovnih i srednjih škola, a u najnovije vrijeme i u cijeli niz novih i raznolikih službi, udruga i institucija za prevenciju, pomoć, skrb, odgoj i preodgoj te treman za poremećaje u ponašanju rizične djece i mladih.

Zahvaljujući analizi razvoja načina obrazovanja socijalnih pedagoga u europskoj zajednici, koju je devedesetih godina načinio Jones (1992) sa Sveučilišta u Newcastle-upon-Tyne moguće je povući nekoliko porednica sa situacijom kod nas. Jones konstatira kako je iznenađujuće kongruentan način na koji se profesija socijalnog pedagoga (socijalnog edukatora, specijalnog pedagoga) razvijala u pojedinim europskim zemljama, iako je taj razvoj bio zaseban i nekoordiniran. Prva usporedba ukazuje da se radi o profesiji koja s vremenom postaje sve utjecajnije među takozvanim "socijalnim profesijama" sa sve širim prostorom djelovanja. Druga moguća usporedba puno je složenija, proizlazi iz prvonaznačene, a odnosi se na konstatacije da su te rastuće promjene značajnije uvjetovane interdisciplinarnim timskim radom s različitim profesijama, a među ostalim i sa srodnim socijalnim profesijama, potom demokratizacijom društva, posebice odgojnog i obrazovnog procesa, s naglaskom na razvoju nediskriminacijskog odgoja i integracijske socijalizacije marginalnih i rizičnih skupina djece i mladih. Kao ne manje važno naglašeno je i značenje uloge europeizacije i internacionalizacije obrazovanja stručnjaka iz područja socijalnih i pomožućih profesija. Također je naglašeno rastuće značenje znanstvenih istraživanja za unapređenje prakse i razvoj profesije, što je proizašlo iz potrebe sudjelovanja praktičara u znanstveno istraživačkom radu, posebice u projektima akcijskog tipa.

Inače je relativno malo pisano o profesionalnom identitetu i profesionalnoj kompetentnosti socijalnih pedagoga, kako kod nas tako i u svijetu. Navedeni tekst ipak daje prostora za zaključak kako je zajedničko iskustvo, internacionalno i domaće, da su često potrebe populacije, specifične zajednice ili pak društva u cjelini, poticale praktičare-socijalne pedagoge da otvore nova područja svojega profesionalnog djelovanja. To je saznanje u ovom radu korišteno kao svojevrsna ishodišna točka. Naime, kako je riječ o mladoj profesiji, čiji rastući identitet još uvijek nije, a realno je da i ne može biti, do kraja definiran, pri stalnim po-

kušajima dogradnje njezina identiteta, kao jedan od inputa, od pomoći može biti i refleksija samih socijalnih pedagoga na vlastitu profesionalnu kompetentnost, kako u tradicionalnim tako i u novim prostorima stručnog djelovanja.

Stoga je cilj ovog rada upravo temeljem refleksije praktičara-socijalnih pedagoga koji rade u širokom prostoru prevencije, dijagnostike i tretmana djece i mladih s poremećajima u ponašanju, utvrditi: a) najznačajnije elemente profesionalne kompetentnosti socijalnih pedagoga po procjeni praktičara, b) razlike u procjeni generalno poželjne i stvarne, odnosno vlastite, profesionalne kompetentnosti po procjeni istih praktičara. Pri tome se pošlo od pretpostavke da postoje značajne razlike u procjeni generalno poželjne i stvarne kompetentnosti socijalnih pedagoga. Od takve se pretpostavke pošlo iz dva razloga. Prvo stoga što se radi o mladoj profesiji čiji je identitet u izgradnji te je realno očekivati da je sastavni dio traganja za vlastitim identitetom i svojevrsna profesionalna nesigurnost, odnosno niža procjena vlastite profesionalne kompetentnosti. S druge strane sam način ispitivanja stavljao je praktičare u situaciju da na istom mjestu i u isto vrijeme procjenjuju razinu generalno poželjne profesionalne kompetentnosti i razinu vlastite profesionalne kompetentnosti, čime je po saznanju i iskustvu autora značajno povećana razina kritičnosti prema samoprocjeni.

2. METODE RADA

2.1. Uzorak ispitanika

Uzorak ispitanika čine 34 socijalna pedagoga koji rade s djecom i mladima. Navedeni ispitanici djeluju na različitim stručnim područjima: od škola i organizacija za slobodno vrijeme mladih, preko centara za socijalni rad pa do drugih specijaliziranih programa pomoći djeci s poremećajima u ponašanju, uključujući i ustanove za institucionalni tretman maloljetnih delinkvenata. Uzorak je formiran na način da je načinjen popis od 60 socijalnih pedagoga koji su u posljednjih dvadeset godina diplomirali na Fakultetu za defektologiju, smjer poremećaja u ponašanju, a koji su se radeći u praksi posebno istaknuli na određenom socijalnopedagoškom području. U uzorak su potom uključeni svi oni ispitanici, socijalni pedagozi, koji su u traženom vremenskom roku vratili popunjene upitnike. Iako su upitnici bili upućeni na ime ispitanika popunjavanje i vraćanje Upitnika bilo je anonimno.

Ispitanici su u vrijeme ispitivanja bili u dobi od 24 do 46 godina. U skladu sa životnom dobi 2/3 ispitanika uzorka imaju do deset godina radnog staža, a jedna trećina između deset i dvadeset godina. Većina od 75% ispitanih socijalnih pedagoga su osobe ženskog spola.

2.2. Mjerni instrument

Kao mjerni instrument u ovom je pilot istraživanju poslužio "Upitnik o znanjima, vještinama i osobinama socijalnih pedagoga". Upitnik je načinjen na temelju teorijskog modela koji počiva na tri postavke. S jedne strane ovaj model uvažava općepoznata saznanja da u posljednje vrijeme dolazi do značajnih promjena u načinu obrazovanja takozvanih "interpersonalnih profesija" - profesija u kojima se veliki dio radnog vremena provodi licem u lice s drugim ljudima (primjerice liječnici, psiholozi, učitelji, odgojitelji, socijalni radnici...) - u korist sve većeg naglašavanja značenja profesionalnih vještina, a ne samo teorijskih znanja određene profesije (Hargie, 1989, Stuck, 1994). Druga je postavka da profesionalna kompetentnost socijalnog pedagoga uključuje tri generalna elementa - profesionalna znanja, profesionalne vještine i osobne potencijale, talente, odnosno karakteristike ličnosti. Na taj je način postojeća dilema, koja se u praksi očitovala kao ili/ili fenomen (što je važnije ili obrazovanje ili osobnost praktičara), integrativno razriješena davanjem teorijski podjednako značenja i profesionalnoj i osobnoj kompetentnosti, a posebice individualnom načinu integriranja elemenata ukupne kompetentnosti pojedinca. Ovu je postavku moguće prikazati kao na slici 1, iz koje je vidljivo teorijski jednako značenje predočene raznolikosti individualnih načina integriranja vlastitih profesionalnih znanja, vještina i osobnosti. Ovaj individualni način integriranja znanja, vještina i osobnih potencijala vjerojatno je potrebno izučavati nekim kvalitativnim metodama istraživanja. U ovom će radu pozornost biti posvećena prostoru koji predstavlja temeljne elemente identiteta socijalnih pedagoga, ali kroz samoprocjenu. Time je u okviru ovog modela i na ovoj razini proučavanja profesionalna kompetentnost određena kao subjektivni, pojedinačni doživljaj uspješnosti integriranja ovih triju elemenata (Žižak, 1997).

Slika 1: Izvori profesionalne kompetentnosti

Znanja uključuju sva ona znanja o djeci, njihovom razvoju i potrebama, poteškoćama i problemima

u procesu osobnog razvoja i socijalne integracije, te sva druga znanja koja daju smisao, ojačavaju i podupiru profesionalne oblike ponašanja ili olakšavaju proces donošenja odluka.

Vještine obuhvaćaju specifične kognitivne, interpersonalne, socijalne pa i motoričke sposobnosti kojima se operacionalizira profesionalni identitet, kao i sposobnosti stvaranja okruženja u kojem se profesionalno djeluje.

Osobnost podrazumijeva sve druge osobne potencijale - od izgleda i osobina ličnosti, preko životnih iskustava do posebnih talenata koje osoba, udružujući ih sa znanjima i vještinama, svakodnevno koristi u ostvarenju svoje profesionalne uloge.

Treća postavka se odnosi na definiranje minimalne poželjne razine profesionalne kompetentnosti koja se stiče tijekom fakultetskog obrazovanja i koja čini osnovu profesionalnog identiteta svakog pojedinog socijalnog pedagoga, bez obzira na kojem području djeluje, te koja je ujedno temelj svakoj kasnijoj edukaciji i s tim povezanim proširenjem profesionalne osposobljenosti. Promišljajući proces obrazovanja stručnjaka za rad s djecom s emocionalnim problemima i problemima u ponašanju Whelan i Simpson (1996) na taj proces gladaju kao na cjelinu koja se sastoji od tri faze - temeljnog obrazovanja, faze koja podrazumijeva dozvolu praktičnog rada s navedenom populacijom djece i kontinuiranog profesionalnog usavršavanja. Kobltova (1994) konstatira da nije moguće školovati stručnjaka za sva vremena, ali i da je moguće prepoznati onu razinu potrebnih kompetencija bez koje nije moguće biti stručnjak socijalnopedagoškog identiteta.

Ove su postavke do neke mjere operacionalizirane kroz "Upitnik o znanjima, vještinama i osobinama socijalnih pedagoga", na način da je Upitnik strukturiran iz tri dijela koji pokrivaju tri generalna elementa kompetentnosti. Unutar svakog od tih dijelova kroz niz pitanja-tvrđnji (19 za područja znanja, 22 za područje vještina i 33 za područja osobnosti i talenata) nastojalo se pokriti onaj dio nastavnog plana profila socijalnog pedagoga koji se odnosi na osposobljavanje za rad s djecom i mladima s poremećajima u ponašanju, dok su tvrdnje na području osobnosti i talenata rezultat autorova dugogodišnjeg osobnog i profesionalnog, praktičnog i teorijskog iskustva u radu s djecom i mladima s poremećajima u ponašanju. Budući je bavljenje osobnošću studenta najkasnije, a donekle i nesistematično, ugrađeno u studijske programe provjera značenja te dimenzije profesionalnog identiteta poseban je izazov u ovom istraživanju.

Uz svaku procjenjivanu tvrdnju ponudena je skala od sedam mjernih jedinica, pri čemu procjena *jedan* označava najmanje moguće značenje procjenjivane tvrdnje, a procjena *sedam* najveće

moćuće značenje. Ispitanici su bili zamoljeni da prvo procjene generalno poželjnu raznu profesionalnih znanja, profesionalnih vještina i osobnih potencijala, a potom da na istim tvrdnjama procjene razinu svojih profesionalnih znanja, vještina i osobnih potencijala.

2.3. Način obrade podataka

Zbog nesrazmjera u omjeru između broja ispitanika (N=34) i broja tvrdnji u Upitniku (74) svaki je dio upitnika tretiran posebno. Na taj su način izračunate aritmetičke sredine poželjnih i stvarnih elemenata profesionalne kompetentnosti te je t-testom testirana hipoteza o postojanju statistički značajne razlike između ovih dviju procjena.

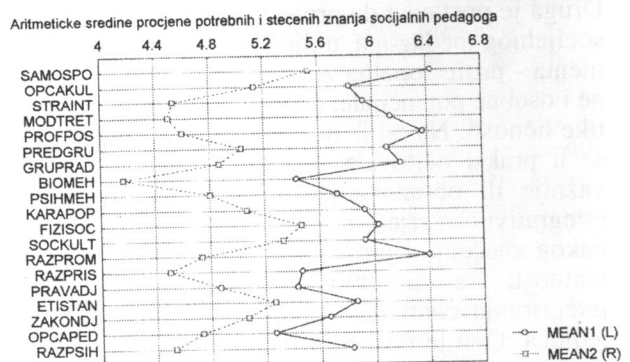
3. REZULTATI

Pri određenju granica prostora, koji će se ispitivati u onom dijelu Upitnika koji se odnosi na profesionalna znanja i vještine, presudno je bilo saznanje da program studija poremećaja u ponašanju (socijalne pedagogije) na Fakultetu za defektologiju kao svoju racionalu ima bio-psiho-socijalni pristup osobi s poteškoćama i izazovima njezine integracije i socijalizacije. Stoga je načinjen pokušaj da se kao pitanja-tvrdnje u Upitniku na nekoj razini generalizacije pojave sva ona znanja i vještine koja se tijekom četverogodišnjeg studija na smjeru poremećaja u ponašanju mogu usvojiti unutar općih kolegija, općih socijalno-pedagoških kolegija, te kolegija čiji su zadaci usmjereni na osposobljavanje studenata za rad s djecom i mladima s poremećajima u ponašanju.

Tako su upitnikom kao dovoljno općenita, a ipak i dovoljno specifična, kroz 19 tvrdnji mjerena sljedeća profesionalna znanja socijalnih pedagoga:

- iz razvojne psihologije,
- iz opće pedagogije,
- iz poznavanja zakona i propisa kojima se regulira odnos društva prema djeci, mladima i obitelji,
- o etičkim standardima rada s djecom
- o različitim pristupima tumačenja ljudske prirode
- o različitim vrstama promjena i motiviranja na promjenu nemotiviranih
- o sociokulturnim faktorima koji utječu a odgoj, socijalizaciju i resocijalizaciju,
- o utjecaju fizičkog i socijalnog okruženja na ponašanje,
- o oblicima poremećaja u ponašanju
- o psihološkim mehanizmima kao što su učenje, percepcija, motivacija i sl.,

- o biološkim mehanizmima i njihovom utjecaju na ponašanje,
- o grupnom radu, grupnim procesima, prednostima grupnog rada,
- iz poznavanja širokog repertoara profesionalnih postupaka i intervencija,
- o različitim modelima tretmana,
- o načinima interveniranja u obitelj, školu, druge institucije i zajednicu
- iz znanja iz opće kulture,
- iz poznavanja sebe, svojih potreba i mogućnosti profesionalnog usavršavanja.

Slika 2: Usporedni profil prikaz aritmetičkih sredina procjene potrebnih i stečenih znanja socijalnih pedagoga

Iz rezultata prezentiranih u tablici 1 i na slici 2 vidljive su kao najznačajnije dvije informacije. Prva je da su sva navedena specifična znanja procijenjena kao iznimno značajna, a druga da su socijalni pedagozi procijenili svoje osobna profesionalna znanja statistički značajno nižim od generalno poželjnih.

Temeljem vrijednosti aritmetičkih sredina moguće je zaključiti da su najviše prosječne procjene generalno poželjnih znanja dobila znanja o sebi i svojim potrebama, znanja o profesionalnim postupcima i različitim vrstama promjena, znanja o grupnom radu, modelima tretmana, te znanja o utjecaju fizičkog i socijalnog okruženja na ponašanje djece i mladih. Istovremeno najviše karakteristične vrijednosti, kad je u pitanju procjena vlastitog specifičnog profesionalnog znanja, postiglo je poznavanje sebe i svojih potreba, znanja o utjecaju fizičkog i socijalnog okruženja na ponašanje, znanja o sociokulturnim faktorima koji utječu na odgoj, socijalizaciju i resocijalizaciju, znanja iz opće kulture, znanja o karakteristikama populacije, prednostima grupnog rada te poznavanje zakona i propisa kojima se regulira odnos društva prema djeci, mladima i obitelji. Zaključujući samo na temelju znanja koja su postigla najviše prosječne procjene, proizlazi da su jake strane sadašnjeg studentskog programa socijalnih pedagoga temeljene na

Tablica 1: Sumarni prikaz rezultata t-testa za male zavisne uzorke za područje specifičnih profesionalnih znanja socijalnih pedagoga (p .05000)

SPECIFIČNA ZNANJA	OPĆENITO (AR. SREDINA)	OSOBN (AR. SREDINA)	RAZLIKE	T-TEST	VJEROJATNOST (P)
Razvojna psihologija	5.85	4.56	1.294	7.778	.0000
Opća pedagogija	5.21	4.74	.471	2.312	.0271
Poznavanje zakona	5.68	5.03	.647	3.527	.0013
Etički standardi	5.85	5.18	.676	3.290	.0024
Prava djeteta	5.50	4.82	.676	3.438	.0016
Različita tumačenja ljudske prirode	5.56	4.50	1.059	5.480	.0000
Različite vrste promjena ponašanja	6.35	4.74	1.618	8.786	.0000
Sociokulturni faktori	5.94	5.29	.647	3.730	.0007
Fizičko i socijalno okruženje	6.02	5.41	.618	3.908	.0004
Karakteristike populacije	5.91	5.09	.823	4.539	.0000
Psihološki mehanizmi	5.68	4.76	.912	4.672	.0000
Biološki mehanizmi	5.53	4.15	1.382	6.681	.0000
Grupni rad	6.23	4.91	1.323	7.906	.0000
Prednosti grupnog rada	6.06	5.06	1.000	6.330	.0000
Profesionalni postupci	6.35	4.65	1.706	8.158	.0000
Modeli tretmana	6.15	4.50	1.647	7.524	.0000
Suvremene strategije interveniranja	5.94	4.56	1.382	5.176	.0000
Opća kultura	5.82	5.12	.706	3.993	.0003
Poznavanje sebe	6.38	5.50	.882	5.263	.0000

teorijskim znanjima o karakteristikama populacije djece i mladih s poremećajima u ponašanju, poznavanju zakona i propisa kojima se regulira odnos društva prema toj populaciji, te znanjima o sociokulturnim faktorima koji utječu na odgoj, socijalizaciju i resocijalizaciju. Činjenica da je razlika u procjeni poželjnih i stvarno postojećih znanja statistički značajna, bila je očekivana. No, uz to se još može konstatirati da su ispitani socijalni pedagozi procijenili izuzetno značajnim sva procjenjivana profesionalna znanja i da ova informacija na neki način može biti smjernica u promišljanju i evaluaciji postojećeg studijskog programa.

Kroz 22 tvrdnje Upitnikom su ispitane sljedeće profesionalne vještine:

- razlikovanja prioriternih i manje prioriternih potreba,
- prepoznavanja potreba i jakih strana djeteta/maloljentika,
- aktivnog slušanja, postavljanja pitanja, promatranja...,
- prepoznavanje emocionalnih signala, neverbalnog ponašanja,
- postavljanja ciljeva, upoznavanja djeteta s tim ciljevima,
- kontrole vlastitih emocija,
- motiviranja djece, uspostavljanja i održavanje

interesa za rutinske aktivnosti,

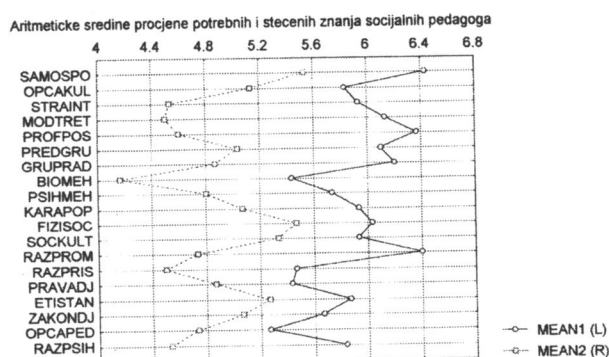
- uspostavljanja i održavanja odnosa,
- stvaranja, primjene i evaluiranja plana rada,
- stvaranja i održavanja sigurnog okruženja,
- preveniranja i rješavanja problema konflikata,
- konstruktivnog korištenja radnog vremena,
- vođenja različitih vrsta grupa,
- empatiziranja, davanja i primanja feedbacka,
- vođenja razgovora u različitim situacijama, s različitim djecom,
- timskog rada, suradnje i odlučivanja,
- samoupoznavanja, samopomatranja i prepoznavanja razine stresa,
- vještine koje su sastavni dio neke metode.

Kao u slučaju znanja tako je i u odnosu na profesionalne vještine (slika 3, tablica 2) vidljivo s jedne strane da sve vještine postižu vrlo visoke prosječne procjene, a s druge strane da se razlika u procjenjivanju potrebnih i stvarno postojećih vještina na razini svake promatrane vještine može smatrati statistički značajnom.

Najviše prosječne vrijednosti ostvarile su vještine kao što su: vještina prepoznavanja emocionalnih signala i neverbalnog ponašanja djeteta, prepoznavanja potreba i jakih strana djeteta, preve-

Tablica 2: Sumarni prikaz rezultata t-testa za male zavisne uzorke za područje profesionalnih vještina socijalnih pedagoga (p .05000)

SPECIFIČNE VJEŠTINE	OPĆENITO (AR. SREDINA)	OSOBN (AR. SREDINA)	RAZLIKE	T-TEST	VJEROJATNOST (P)
Razlikovanje prior. potreba djece	5.83	5.43	.400	3.124	.0460
Prepoznavanje jakih strana djece	6.43	5.43	1.057	6.671	.0000
Aktivno slušanje	6.26	5.77	.486	2.563	.0150
Postavljanje pitanja	6.17	5.48	.686	3.860	.0005
Prikupljanje informacija	6.11	5.29	.829	4.833	.0000
Prepoznavanje emocion. signala	6.51	5.69	.829	4.833	.0000
Postavljanje ciljeva	6.03	5.23	.800	5.253	.0000
Kontrola emocija	6.06	5.31	.743	3.673	.0008
Motiviranje	6.14	5.20	.943	5.429	.0000
Uspostavljanje pomag. odnosa	6.06	5.48	.571	3.824	.0005
Interes djece za svakodn. aktiv.	5.74	4.89	.857	5.373	.0000
Stvaranje plana aktivnosti	5.69	4.80	.886	4.987	.0000
Stvaranje sigurnog okruženja	5.97	5.17	.800	5.454	.0000
Preveniranje problem. situacija	6.34	5.34	1.000	5.749	.0000
Konstruktivno korištenje vremena	5.88	5.14	.743	4.961	.0000
Vodenje grupa	5.89	4.89	1.000	6.098	.0000
Empatiziranje	5.97	5.43	.543	3.496	.0013
Vodenje razgovora	6.34	5.46	.886	4.256	.0002
Davanje i primanje feedbacka	6.26	5.34	.914	5.688	.0000
Timski rad	6.20	5.63	.571	3.565	.0011
Profesionalne vještine	6.00	4.71	1.286	6.601	.0000
Samoupoznavanje	6.26	5.26	1.000	5.749	.0000

Slika 3: Komparativni profil prikaz aritmetičkih sredina procjene potrebnih i stečenih vještina socijalnih pedagoga

niranja problematičnih situacija i rješavanja konflikata, vođenja razgovora u različitim situacijama, davanja i primanja feedbacka, samoupoznavanja, samopromatranja i procjene razine profesionalnog stresa, aktivnog slušanja te vještina timskog rada, suradnje i odlučivanja. U odnosu na procjenjivanje vlastitih profesionalnih vještina pokazalo se da su najviše prosječne procjene postigle sljedeće vještine: aktivno slušanje, prepoznavanje emocionalnih signala i neverbalnog ponašanja, timskog

rada, suradnje i odlučivanja, uspostavljanje i održavanje pomagačkog odnosa s djecom, postavljanja pitanja na neugrožavajući način, empatiziranja, vođenja razgovora, kontrole vlastitih emocija te prikupljanja informacija. Moguće je zaključiti da upravo ove osobne profesionalne vještine koje su postigle najviše prosječne procjene praktičara znatno pridonose bazičnom identitetu socijalnih pedagoga u sadašnjosti. Po istim ovim procjenama na planu profesionalnih vještina identitet bi se trebalo osnažiti kroz vještine kao što su, primjerice, prepoznavanje potreba i jakih strana djeteta, preveniranje problem situacija i rješavanje konflikata, davanje i primanje feedbacka, vještine samoupoznavanja, samopromatranja i procjene razine profesionalnog stresa. Pitanje koje se ovdje neminovno postavlja s jedne je strane povezanost naznačenih profesionalnih vještina s teorijskim znanjima, a s druge strane s obilježjima osobnosti stručnjaka. U tom bi smjeru svakako trebalo usmjeriti buduća istraživanja na ovom području.

Pri definiranju trećeg elementa profesionalne kompetentnosti mjenog Upitnikom, prostora osobina i talenata socijalnih pedagoga, granice je bilo teže postaviti. U tom smislu korištena su neka saznanja iz literature (Dobrenić i sur., 1972, Thomlison 1994), ali i osobna zapažanja i iskustva autora. Tako je Upitnikom procjenjivana važnost

Tablica 3: Sumarni prikaz rezultata t-testa za male zavisne uzorke za područje osobina i talenata socijalnih pedagoga (p .05000)

OSOBI NE I TALENTI	OPĆENITO (AR. SREDINA)	OSOBN O (AR. SREDINA)	RAZLIKE	T-TEST	VJEROJATNOST (P)
Tolerancija	5.51	4.97	.543	3.180	.0031
Iskrenost	6.31	6.09	.229	1.756	.0882
Ljudska toplina	6.40	6.17	.229	1.961	.0581
Poštenje	6.46	6.26	.200	1.871	.0700
Otvorenost za nove ideje	6.14	6.03	.114	1.071	.2916
Strpljenje	6.40	5.40	1.000	6.298	.0000
Temeljnost	5.94	5.37	.571	2.772	.0090
Upornost	6.34	5.97	.371	2.505	.0172
Fizička izdržljivost	5.57	5.62	-.057	-.269	.7899
Psihosocijalna izdržljivost	6.31	5.77	.543	3.769	.0006
Fizička snaga	4.49	4.80	-.314	-1.109	.2751
Dobro mišljenje o sebi	5.77	5.29	.486	3.022	.0047
Orijentacija na pozitivno mišljenje	6.34	5.94	.400	2.915	.0062
Zadovoljstvo fizičkim izgledom	5.17	5.14	.029	.1717	.8647
Dobro fizičko i psihičko zdravlje	6.09	5.40	.686	3.968	.0003
Komunikativnost	6.23	5.89	.343	3.1740	.0032
Podrška prijatelja i rodbine	5.06	5.31	-.257	-1.0405	.3055
Zadovoljstvo osobnim životom	6.11	5.57	.543	2.9359	.0059
Dobar socioekonomski status	4.94	4.69	.257	.7132	.4806
Zainteresiranost za ljude	6.60	6.31	.2857	2.2527	.0308
Proradena vlastita iskustva	5.26	4.29	.9714	3.6789	.0008
Sportske sposobnosti	5.37	5.20	.1714	.5772	.5676
Likovne sposobnosti	5.26	4.40	.857	3.478	.0014
Glazbene sposobnosti	5.26	4.09	1.171	3.267	.0025
Tehničke sposobnosti	5.29	3.69	1.6000	5.2061	.0009
Glumačko-dramske sposobnosti	5.26	4.23	1.0286	3.8492	.0004
Intelektualna kreativnost	6.23	5.31	.9143	5.2032	.0000
Imati dobrog kolegu	6.37	5.23	1.1429	3.9767	.0003
Edukacija	6.46	4.71	1.7429	6.5333	.0000
Supervizija	6.26	4.03	2.2286	6.4934	.0000
Dobro organizirana institucija	6.26	4.37	1.8857	7.2037	.0000
Šef - dobar stručnjak	6.14	4.43	1.7143	6.0627	.0001
Šef - dobar čovjek	6.09	5.00	1.0857	3.9758	.0003

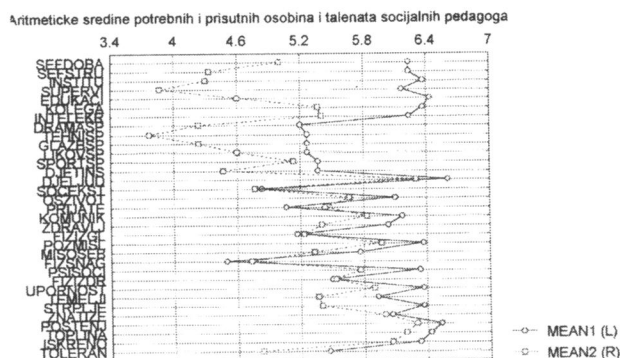
osobina kao što su iskrenost, strpljenje, upornost, komunikativnost, ali i osobine kao što su fizička snaga, psihosocijalna izdržljivost, zainteresiranost za ljude, orijentacija na pozitivno i sl. Uz to su mjerene specifične sposobnosti i talenti vezani uz sport, likovno, dramsko i glazbeno izražavanje, te tehničko-manipulativne, odnosno svojevrjne intelektualne kreativnosti. U Upitniku je postojalo i nekoliko tvrdnji koje su se odnosile na procjenu značenja vanjskih resursa za osobnu kompetentnost. Primjerice, mogućnost stalne edukacije, dobar socioekonomski status, rad u dobroj institu-

ciji-sluzbi, imati dobrog čovjeka za šefa, imati dobrog stručnjaka za šefa i sl.

Vidljivo je da su i u odnosu na prostor osobina i talenata dobivene visoke prosječne vrijednosti, no istovremeno je vidljivo da razlike u procjeni poželjnih i stvarno postojećih osobina i talenata nisu statistički značajne u odnosu na sve promatrane osobine i talente.

Pokazalo se da su kao generalno poželjne najviše prosječne vrijednosti postigle osobine: zainteresiranost za ljude, poštenje, toplina, strpljenje,

postojanje mogućnosti za stalnom edukacijom, imati dobrog kolegu/kolegicu na radnom mjestu, iskrenost, upornost, psihosocijalna izdržljivost, orijentacija na pozitivno mišljenje. Najviše karakteristične vrijednosti pri procjeni stvarno postojećih osobina i talenata postigli su: zainteresiranost za ljude, poštenje, ljudska toplina, iskrenost, otvorenost za nove ideje, upornost, orijentacija na pozitivno mišljenje te komunikativnost.

Slika 4: Komparativni profil prikaz aritmetičkih sredina potrebnih i prisutnih osobina i talenata socijalnih pedagoga

Rezultati t-testa pokazuju da upravo na nekim od ovih osobina koje su postizale najviše prosječne vrijednosti ne postoje statistički značajne razlike pri procjenjivanju njihova generalnoga i osobnog značenja. Tih statistički značajnih razlika nema u odnosu na procjenu sljedećih osobina: iskrenost, toplina, poštenje, otvorenost novim idejama, fizička izdržljivost, zadovoljstvo fizičkim izgledom, podrška prijatelja i rodbine, dobar socioekonomski status te sportske sposobnosti. U odnosu na procjenu svih drugih osobina postoje značajne razlike u procjenjivanju opće važnosti pojedinih osobina i vlastitih, stvarno postojećih osobina.

4. DISKUSIJA

Rezultati potvrđuju hipotezu. Postoji statistički značajna razlika u procjeni generalno poželjne i stvarno postojeće razine profesionalne kompetentnosti socijalnih pedagoga iz ispitnog uzorka. Ovu je razliku, kao što je i bilo pretpostavljeno, moguće pripisati s jedne strane poznatoj činjenici da su uspješnije osobe sklone sebe strože procjenjivati (ispitanici su odabrani po kriteriju uspješnosti), a s druge strane primijenjenom načinu mjerenja kompetentnosti. Naime načinjen je pokušaj da se smanji "pogreška u samoprocjeni" koja je u skladu s ljudskom težnjom da se sebe predstavi u što boljem svjetlu. Taj se pokušaj sastojao u tome da su ispitanici istovremeno procjenjivali i poželjnu razinu i vlastitu razinu

kompetentnosti na nekom specifičnom području znanja, vještina ili osobnosti. Time su sami sebi prvo zadali okvir u odnosu na koji su neposredno poslile toga načinili osobne procjene. Ovako dobiveni rezultati dali su statistički značajne razlike na području znanja i vještina, a djelomično i na području osobnosti. Tu razliku u procjeni s jedne strane znanja i vještina, a s druge strane osobnih obilježja moguće je interpretirati na različite načine. Mogući razlozi su: osobine i talenti su u Upitniku puno specifičnije definirani nego znanja i vještine (uvijek su bili na nekoj razini generalizacije) pa ih je vjerojatno lakše procjenjivati; osobine i talenti procjenjivani Upitnikom uglavnom predstavljaju konstante (elemente osobnog kontinuiteta), dok su znanja i vještine podložnije promjenama i time i teže procjenjivi; procjenjivači su se osjećali kompetentnijima, a možda i motiviraniji procjenjivati svoje osobine i talente nego razinu stečenih znanja i vještina i sl.

Iako se radi o pilot istraživanju provedenom na relativno malom uzorku, s mjernim instrumentom koji je u procesu nastajanja, dobiveni rezultati sugeriraju ispravnost razmišljanja o trodimenzionalnoj profesionalnoj kompetentnosti socijalnih pedagoga. Takav je smjer sličan onom što ga slijedi slovenski program visokoškolskog obrazovanja socijalnih pedagoga. Kao što konstatira Kobolt (1994) ovaj program ima tri osnovne sastavnice: teorijska znanja kojima je namijenjen veliki dio studijskog programa, metodičke spretnosti i znanja te rad na sebi, samoupoznavanje i samorefleksija. Analizirajući stanje obrazovanja odgajatelja djece smještene u institucionalnim uvjetima u Engleskoj (što je jedno od područja s najduljom tradicijom rada socijalnih pedagoga) Hudson (1997) također prepoznaje kao najbitnije tri sastavnice ovog obrazovanja, određujući ih kao znanja, vještine i vrijednosti. U tom smislu poruka je rezultata ovog rada da bi prostoru upoznavanja i razvoja vlastite osobnosti i talenata tijekom savladavanja studijskog programa trebalo dati podjednako prostora kao i teorijskim znanjima i profesionalnim vještinama.

Takoder se pokazalo da su sva promatrana specifična znanja i profesionalne vještine definirane Upitnikom procijenjene izuzetno značajnima za poželjnu razinu kompetentnosti, a time i prepoznavanja profesionalnog identita socijalnih pedagoga.

Koliko god je gore spomenuta informacija o procjeni značajnosti osobne razine u ukupnoj profesionalnoj kompetentnosti socijalnih pedagoga važna obzirom na dominantno pomagačku ulogu stručnjaka (Marburger, 1987), toliko je s druge strane jednako značajno i saznanje o visokoj procijenjenosti profesionalnih znanja i vještina za definiranje profesionalnog identiteta. To je na neki način potvrda mišljenju koje iznose Kovačević, Stančić i Mejovšek (1988) o potrebi da se obrazovanje stručnjaka za rad s osobama s teškoćama

socijalne integracije razmotri i u okviru određene teorijske koncepcije.

Obzirom na nedoradenost instrumenta postavlja se i pitanje koja su još znanja i vještine značajne za identitet socijalnog pedagoga. U tom je smislu do neke mjere informativna činjenica da je ispitanicima bila ponudena mogućnost dopisivanja takvih znanja, vještina i osobina ličnosti, ali da to nije doprinijelo proširivanju inicijalno definiranih elemenata kompetentnosti. Taj dio nedorečenosti stručnog identiteta, ili bolje rečeno otvorenosti dogradnji, u skladu je s biti struke koja je okrenuta pomoći i zadovoljenju potreba populacije i društva koji su promjenljivi.

I na kraju, valja konstatirati da dobiveni rezultati, posebice ukoliko budu upotpunjeni novim rezultatima prikupljenim uz pomoć poboljšanog Upitnika i na većem broju ispitanika, kako završenih stručnjaka tako i studenata, mogu biti od pomoći pri razmatranju adekvatnosti postojećeg programa studija socijalne pedagogije. Uz to je moguće slijediti preporuke Whelana i Simpsona (1996) da istraživanje usmjereno na razvijanje učinkovitijih studijskih programa socijalnih pedagoga treba sadržavati dva usporedna cilja - jedan koji se odnosi na identificiranje najučinkovitijih modela i interventnih metoda zadovoljenja potreba djece i mladih s poremećajima u ponašanju i drugi koji se odnosi na identificiranje najprikladnijih sadržaja i metoda obrazovanja budućih stručnjaka za rad s tom populacijom.

5. LITERATURA:

1. Dobrenić, T. i sur. (1972): *Efikasnost metoda preodgoja u odgojnim zavodima i odgojno-popravnim domovima*, SRH Institut za kineziologiju Fakulteta za fizičku kulturu, Zagreb. (neobjavljeno)
2. Hargie, O. (1991): "Communication as Skilled Behaviour," (u) Hargie, O.(ed): *A Handbook of Communication Skills*. Routledge, London, 7-22.
3. Hudson, J. (1997): *A Training Strategy for Child Care Workers*, Neobjavljeni rad.
4. Jones, H.D. (1992): "The Training of Social Pedagogues in the European Community after 1992." (u) Soisson, R. (ed): *Policymaking, Research and Staff Training in Residential Care*, FICE, Luxembourg, 153-159.
5. Kobolt, A. (1994): *Profil socijalnoga pedagoga med tradicijo i prino*. Interni materijal.
6. Kovačević, V., Stančić, V. i M. Mejovšek (1988): *Osnove teorije defektologije*, Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
7. Marburger, H. (1987): *Razvoj i koncepti socijalne pedagogije*, Fakultet za defektologiju, Zagreb. (priručni materijal izdan za internu upotrebu).
8. Stuck, E.N. (1994): "The Future of Child and Youth Care as a Profession," *Journal of Child and Youth Care Work*, 9, 56-66.
9. Thomlison, B. (1994): "A Contextual Approach for Evaluating Progress in Childrens' Environment of Care," *Journal of Child and Youth Care Work*, 9, 14- 25.
10. Whelan, R.J. & R.L. Simpson (1996): "Preparation of Personnel for Students with Emotional and Behavioral Disorders: Perspectives on a Research Foundation for Future Practice," *Behavioral Disorders*, 22, 1, 49-54.
11. Žižak, A. (1997): Kompetentnost odgajatelja za rad s djecom. (u) Milanović, M.(ur.): *Pomozimo im rasti*, Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske i UNICEF, Zagreb, 15-21.

Some Elements of Sociopedagog's Professional Competence

Summary

The paper gives a survey of the sociopedagog's generally preferable professional competence as opposed to one's actual professional competence in the fields of both theoretical knowledge and professional skills, and partly in those of personal characteristics and talents.

Carried out on the sample of 34 sociopedagogos working with children and youth, this particular research tested the three-dimensional model of sociopedagogos' professional competence. The aim was to define the most prominent elements of such competence, as well as to differentiate preferable professional competence from genuine one. The hypothesis is that there is a statistically significant variance in evaluations of one's generally preferable professional competence and actual one.

To verify the hypothesis, a questionnaire on knowledge, skills and personal characteristics of the sociopedagogos is used. Therefore, professional competence of sociopedagogos is considered trifold, the major elements being: theoretical knowledge, expert skills and personal capacity, characteristics and talents. In obtaining the results, the arithmetic average of both preferable and actual competence, and the t-test is applied.

The results clearly proved the existence of a statistically significant variance between the sociopedagog's generally preferable professional competence and the actual one in the fields of both theoretical knowledge and professional skills, and partly in those of personal characteristics and talents. The specific results obtained on particular levels are interpreted with respect to curriculum implementations that could be made in the future as to improve it, with some of them being specific theoretical knowledge, expert skills and personal characteristics that were approximately estimated as the generally preferable. On the other hand, all knowledge, skills and personal characteristics that were approximately estimated as actual, illustrate the strong sides of the current identity, that is competence of the sociopedagogos who participated in this research. Given the relatively small sample of this research, the results cannot be made general, yet can be used for further survey of that particular issue.

Key words: *sociopedagog, elements of professional competence*